

Koprivnički događaji 1918-1920

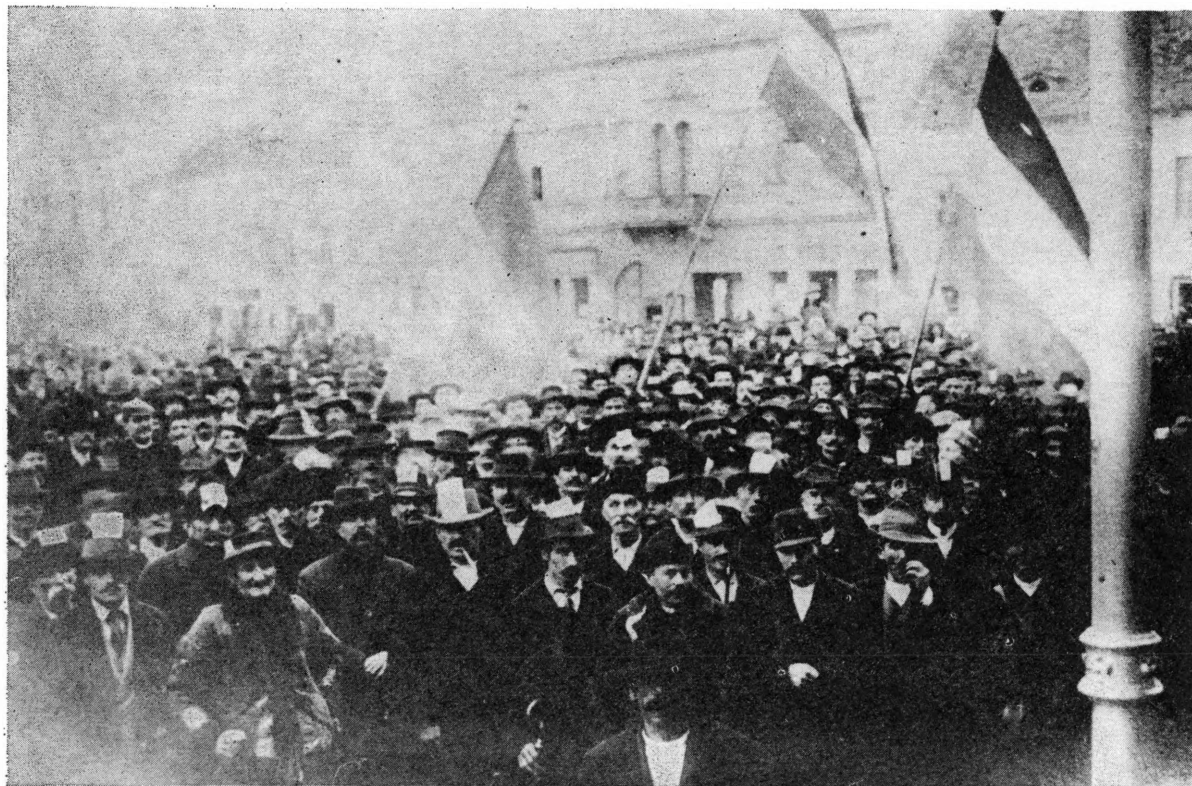
I.

Završetak Prvog svjetskog rata i prve godine nakon njega bile su po mnogo čemu značajne za naše narode. To je doba kada se, konačno, slomila trula Austro-ugarska monarhija, kada je nastala prva zajednička država Južnih Slavena u cjelokupnoj njihovoj napačenoj povijesti, a također to je i razdoblje snažnih revolucionarnih previranja — pod utjecajem crvenog ruskog Oktobra, revolucije Bele Kuna u susjednoj Mađarskoj i ostalih naprednih zbivanja u Evropi i na Balkanu. U hirovitom spletu tih prijelomnih svjetskih i nacionalnih događaja, niti Koprivnica nije mogla ostati po strani. Dapače, ona je, također, bila aktivna karika tog revolucionarnog lanca događaja, uključujući se tako u povijesna zbivanja oko nastajanja Komunističke partije Jugoslavije 1919. godine.

Prijelomne jugoslavenske događaje naročito je ubrzao proboj Solunske fronte sredinom rujna 1918., a nakon proboja fronte na Piavi krajem listopada spomenute godine događaji su se počeli odvijati filmskom brzinom. Česi proklamiraju nezavisnost već 28. listopada 1918., u Budimpešti je proglašena mađarska republika 30. listopada, a uskoro zatim i u samom Beču. Nakon znamenite revolucije u Berlinu, 9. studenog 1918., car Wilhelm je pobjegao, a dva dana kasnije Njemačka je, konačno, potpisala ratnu kapitulaciju. Tada su započele dugotrajne igre oko novih evropskih državnih granica i oko sklapanja mirovnih ugovora. Mirovni pregovori Antante s Njemačkom u Versaillesu (dovršeni 28. lipnja 1919.), s Austrijom u Saint-Germainu (10. rujna 1919.) i s Mađarskom u Trianonu (4. lipnja 1920.), imali su i ogromnog utjecaja na naše domaće prilike toga doba.¹

I u sjeverozapadnoj Hrvatskoj 1918. godina donijela je revolucionarna gibanja, koja su bila sastavni dio širokog narodnog fronta za klasno i nacionalno oslobođenje. Ta su napredna strujanja osobito došla do izražaja u drugoj polovici 1918. godine, kada je revolucionarno radništvo i seljaštvo osjetilo moguće promjene i povijesnu šansu da konačno dođe do svojih zasluženih prava. U skladu s tadašnjim revolucionarnim stremljenjima, kao i težnjom za ujedinjenjem Južnih Slavena, političke stranke jugoslavenskih zemalja potpisale su, 24. rujna 1919. godine u Zagrebu, proglas za rješavanje problema ujedinjenja. Bila je to jedna od posljedica ali i uvod u revolucionarna kretanja, koja su 1920. godine završila sukobom buržoazije i proletarijata i zabranom naprednih stranaka toga doba.

Rasulo trule habsburške monarhije, koja je tako »uspješno« pritisakivala ovu ravnicu četiri stoljeća, narod sjeverozapadne Hrvatske, također, je dočekao s ushićenjem. Godine 1918., iako rat još formalno nije završio, seljački i radnički sinovi Podravine masovno se i samovoljno vraćaju s raznih frontova, te se pred žandarmerijom skrivaju po šumama i konacima, formirajući tako izuzetno revolucionarni sloj zelenog kadra. S istočnog fronta oni nisu donijeli samo puške i nepokolebljivu spoznaju da je konačno došao kraj Austro-ugarske monarhije, već su bili naoružani i velikim idejama ruskog Oktobra, kao i tadašnjih revolucionarnih gibanja širom Evrope. Naš se kraj, od 1918. do 1920. godine, uzgibao jakim revolucionarnim pokretima seljaka i radnika, te napredne inteligencije. Osobito revolucionarno bilo je u Varaždinu, gdje je vlast preuzelo Radničko vijeće, zatim u Ludbregu, koji je proglašen bastionom boljševizma, Koprivničkom Ivancu, Đelekovcu (s poznatom đelekovečkom republikom), Varaždinskim Toplicama,

Okupljeni Koprivničani na zboru u povodu osnivanja Odbora Narodnog vijeća u Koprivnici, 27. listopada 1918. godine, na glavnom gradskom trgu

Virju, Pitomači, Glogovcu i u mnogim drugim naseljima. Od tada malobrojnog podravskog radništva, najrevolucionarniji bili su proleter i koprivničke »Danice d. d.«, zatim rudari bregovskih ugljenokopa »Mirna d. d.« i Črešnjevačko-pitomačkih ugljenika d. d. Poslodavci su, kako bi spriječili otvoreni štrajk rudara, morali s proleterima Črešnjevačko-pitomačkih ugljenika d. d. već 7. studenoga 1918. potpisati kolektivni sporazum, što rudare ipak nije spriječilo da uskoro zatim štrajkaju i da ishode povoljniji ugovor od 3. svibnja 1919. godine. Bio je to prvi štrajk podravnih radnika nakon Prvog svjetskog rata, a nakon njih, 1920. godine, štrajkaju željezničari.²

O ujedinjenju Srba, Hrvata i Slovenaca (zapravo o stvaranju starojugoslavenske kra-

ljevine), kroničar koprivničke Pučke škole oduševljeno je u spomenici zapisao: »Dne 29. listopada 1918. godine zbacio je naš troimeni narod sa sebe ropske negve što su ga sapinjale kroz stoljeća i prekinuo vezu s madžarskom i austrijskom državom. Ovim danom zasjalo je našem narodu sunce slobode, sreće i zadovoljstva, jer je jednim mahom uzeo u svoje ruke upravljanje vlastitom sudbinom, jer je ovim aktom udario temelje svojoj mladoj državi i narodnom ujedinjenju.«³ Međutim, ova oduševljena nadanja koprivničkog kroničara, a i cijeloga našega naroda, raspršila su se uskoro zatim u diktaturi buržoazije i dvora. Valjalo je opet krenuti u borbu za istinska klasna i nacionalna prava.

Faksimil članka objavljenog u koprivničkom »Podravcu« 26. listopada 1918. godine s pozivom na veliku pučku skupštinu

Podravac. 20. 1918.

Domće vijesti.

Poziv na skupštinu!

Sutra u nedjelju dne 27. listopada održavat će se pred gradskom vijećnicom

velika pučka skupština

za Koprivnicu i sva okolišna sela. Narodni zastupnik i član Narodnog vijeća u Zagrebu **St. Radić** i poznati dalmatinski domoljub **Budislav G. Andjelinović** progovorit će narodu o važnosti današnjih vremena i uređenju buduće slobodne hrvatske države.

Pohrlimo svi na skupštinu i pohrlimo da shvaćamo zamašnjost današnjeg doba.

S velike pučke skupštine u Koprivnici 27. listopada 1918. godine

II.

Drug Tito o tim revolucionarnim danima 1918. i 1919. godine, među ostalim, piše: »U čitavoj Hrvatskoj pobunili su se seljaci, uzimali zemlju veleposjednicima. Odmatali su se u zeleni kadar... Od Kotora do Pule i od Bršadina do Ivančice planuo je zelenokaderski ustanak, što ga čete Narodnog vijeca nisu mogle svladati.« U tim revolucionarnim gibanjima, u pravom košmaru interesa i stremljenja, upravo zeleni kadar bio je jedno od jezgara otpora stvaranju nove eksploatatorske vlasti. Pripadnici zelenog kadera nisu bili čvršće organizirani niti povezani, bilo je podosta primjera pljačke i kriminala, ali i to zelenokadersko djelovanje, koje je bilo usko povezano s općim revolucionarnim gibanjima toga vremena, valja i u Podravini promatrati prvenstveno s materijalističkog povijesnog stajališta. Ovaj bunt, iako nedovoljno organiziran, bio je nedvojbeno znak volje narodnih masa za klasnim i nacionalnim oslobođenjem. Drugo je pitanje što tadašnje građanske stranke nisu imale snage, a miti ideološku podlogu, da revolucionarnost narodnih masa iskoriste i povedu u istinsku borbu za slobodu i ravnopravnost.

Zelenokaderski »ustanak«, ujedinjen sa seljacima, buktio je i Podravinom. Ravnica kao da se ustalasala, a osobito revolucionarno bilo je u Virju, Đurđevcu, Đelekovcu, Goričkom, Koprivničkom Ivancu, Kunovcu, Rasinji, Goli, Pitomači, Ždali i drugdje. Narod provaljuje u trgovine i spremišta bogataša, traži se agrarna reforma, opće pravo glasa, nacionalna jednakost i ostale slobode, organiziraju se skupštine i protestni skupovi, napadaju omraženi činovnici i vlastodršci, pa čak i vojne osobe i policija. Potkraj 1918. godine u Malom Bukovcu porobljeni su neki trgovci, a na udaru je bio i omraženi seoski načelnik — »gospodin Feri«. ⁴ Istodobno zeleni kadar »ugrožava imutak nekih bogatih seljaka u Koprivničkom Ivancu i Goričkom. Početkom studenoga došli su zakrabuljeni vojnici i pljačkali po Goričkom... Na Svetu Barbaru 1919. okupio se svijet od kojih 70 ljudi te su htjeli odstraniti iz općinske zgrade bilježnika Ćirila Cerovskog. Postavili su ga u zatvor, a on je odatle pobjegao. Doveo je zatim koprivničke žandarmerije, koji su istukli kolovođe. Sud je neke

seljake osudio na šest mjeseci i neke na nekoliko tjedana zatvora. Pobunjenike je vodio Grošić iz Kunovca... ⁵ Zeleni kadar i pobunjeni seljaci osobito su bili aktivni u »čišćenju« bogataških trgovina i drugoga blaga u Podravskim Sesvetama, Kozarevcu, Kloštru Podravskom, Kalinovcu, Prugovcu, Čepelovcu i Đurđevcu. »Dne 29. listopada 1918. u 9 sati prije podne porobili su zlikovci na očigled oružništva, koje je mirno stajalo, Singerov dućan u Đurđevcu. Odavde su pošli na kuću odvjetnika Lichtenberga. Skupljena rulja upravo je počela navaljivati na zgradu, kada je na lice mjesta stigao jedan poručnik, koji je pozvao glavnog kolovođu da se odstrani. Kada ovaj to nije htio, nego se je suprotstavio, to ga je poručnik na mjestu iz samokresa ubio. Ostala rulja se razbježala... ⁶ Takvih arhivskih i novinskih izvještaja iz podravskih sela toga doba ima zaista mnogo.

Novoosnovanoj buržoaskoj vlasti odgovaralo je da ove pokrete seljaka i radnika okarakterizira kao pljačku i kriminal, te da pod tim opravdanjem poduzima oštre mjere protiv najčešće nevinih i nezaštićenih pobunjenika. Osobito krvavi obračuni dogodili su se u doba prijelaznog interregnuma, kada još nije osnovana nova vlast, a stara je bila na izdisaju. ⁷ Ovi konflikti kasnije su se dobrim dijelom prenosili pred sudove i na političko polje, da bi na kraju 1920. godine završili zabranom svakog djelovanja naprednih snaga. I koprivnička lokalna štampa, prema kojoj ćemo u ovom članku uglavnom i pratiti događaje 1918—1920. godine, dosta je obilno izvještavala o pogromima nad pripadnicima zelenog kadera i pobunjenih seljaka. ⁸ Navest ćemo nekoliko primjera.

Nova buržoaska građanska vlast nemilosrdno se obračunavala s pripadnicima zelenog kadera i pobunjenim seljacima, tako da je i iz novina vrlo teško lučiti što se od presuda odnosi na stvarni kriminal, a što na političke odmazde. Koprivnički tjednik »Podravac« studenoga 1918. donosi i ovu vijest: »Dne 2. o. mj. uhvatila je vojna policija na ovdašnjem kolodvoru na prijavu nekih žitelja iz okolice, vojnog bjegunca (zeleni kader) 27. dom. pješ. pukovnije Petra Šestaka iz Novigrada, za kojeg su svi žitelji tvrdili da je počinio cio niz razbojstava u okolini Novigrada, najveće već u vrijeme pri-

jekog suda«. Ukratko, Šestak je osuđen na smrt strijeljanjem, a novine donose i detaljan opis ovoga čina odmazde: »Već oko dva sata popodne napunio se je Zrinski trg (u Koprivnici) ogromnim mnoštvom ljudi, a poslije dva sata izvedoše Šestaka iz uza u pratnji svećenika. Putem na stratište, koje je bilo kod oružane, Šestak je pušio i pjevao, no došav na stratište promijenilo se je njegovo držanje, te je zamolio za oprostjenje i zamolio pomilovanje od mjesnog zapovjednika g. satnika Krotina. Pošto je potonji ali potvrdio u dogovoru s Narodnim vijećem osudu prijekoga suda, to je Šestak odveden pred bedem, našto mu je ponovo pročitana osuda. Svećenik g. Špoljar mu je vezao oči rupcem, a na to je pristupio na par koraka udaljenosti pod vodstvom jednog časnika odio od 8 jednogodišnjih dobrovoljaca, koji na dani znak opališe salvu u Šestaka. U tren srušio se je Šestak mrtav pod bedem«.⁹

Zeleni kadar je osobito bio aktivan u selima uz Dravu i u Prekodravlju, a novine pišu i o »maniji kriomčarenja« razne robe u Mađarsku. U nekoliko navrata to je bio samo povod za obračun vojske i žandarmerije protiv napredno orijentiranih seljaka i zelenog kadera. »U utorak dopratio je odred vojske, sastojeci se od naših i srpskih vojnika, šest članova tzv. zelenog kadera iz Gole i okolice — piše koprivnički »Podravac« krajem studenoga 1918. godine. — S ovom šesticom vojnih bjegunaca dopraćena je i jedna žena, koja je bila njihova pomagatica. Ova je družba u okolici Gole počinila silna nedjela, a u srijedu otpraćena je cijela ova četa u Zagreb vojnom sudu. Kako ove ljude terete silna razbojstva i krađe, nema sumnje da će ih u Zagrebu stići zaslužena kazna smrti strijeljanjem«.¹⁰

Zeleni kadar je napadao i vojnike, o čemu govori i vijest iz koprivničkog »Demokrata« pisana gotovo godinu dana kasnije: »Dne 8. o. mj. (srpnja 1919.) u praskozorje u blizini Drave kraj sela Gabajeva Greda ustrijeljen je po kriomčarima vojnik 25. pješ. pukovnije Zečim Betula u času kad je zastavio kriomčare, koji htjediše preći preko Drave u Mađarsku. Zlikovci da zametnu trag svom zlodjelu baciše lješinu Betule u duboki rukav Drave iz kojeg su je vojnici izvadili. Osumnjičeni zbog zločina ovog umorstva jesu Mato Generalić (poznati vođa

Srpska vojska u Koprivnici.

Dne 12. o. mje. 1/29 sati u večer stigao je amo odred srpske vojske sastojeci se iz 1 časnika i 30 momaka, lako da sad imamo u našem gradu ukupno 3 časnika i 70 srbijanskih vojnika. Gradjanstvo je spremalo svečani doček našoj srpskoj braći, ali kako je u prvi čas bilo javljeno, da vlak dolazi izmedju 4 i 5 sati popodne, a drugi put opet, da dolazi u 10 sati u večer, dok je u istinu stigao u 1/29 sati, to su sve pripreme oko dočeka bile promašene. Unatoč svega toga dočekala je neko licina gradjana, koji su u zadnji čas saznali za dolazak srpske braće naše sokolove, te ih bratski dočekala.

Faksimil iz koprivničkog tjednika »Podravac« od 14. prosinca 1918. godine o dolasku srpske vojske u grad

Faksimil članka o pogibiji Viktora Kolombara iz Koprivnice u poznatim demonstracijama u Zagrebu 5. prosinca 1918. — iz »Podravca« od 8. prosinca 1918. godine

† Viktor Kolombar,
sin ovdašnjeg fotografa, umro je 5. o. mj. u Zagrebu uslijed ozlijede zadrživene prigodom nemira u Zagrebu. Počivao u miru, a rastuzenom ocu naše saučesće.

zelenog kadera), Gjuro Maltarić, Gjuro Matina i Ivan Hirjanić, prvi iz Hlebina ostali iz Gabajeve Grede. Generalić i Maltarić pobjogoše, te im se za sad nezna za boravište, dok se potonja dvojica nalaze u pritvoru kot. suda u Koprivnici. Potraga za razbojnicima se nastavlja.¹¹ Još više vojnici su pucali na zeleni kadar, a primjera obračuna ima u toku cijele 1918. i 1919. godine. Djelatnost zelenog kadera, iako se uporno željela prikazati samo kao razbojstvo i kriminal, imala je značajnog utjecaja na opću revolucionarnost narodnih masa tih prijelomnih godina nakon Prvog svjetskog rata.

III.

U toku listopada 1918., iako formalno sile osovine još nisu potpisale kapitulaciju, događaji na općejugoslavenskom, hrvatskom i podravskom planu odvijali su se gotovo filmskom brzinom. U Zagrebu je 5. listopada 1918. osnovano Narodno vijeće Slovenaca, Hrvata i Srba, a zatim je uslijedilo osnivanje ovakvih odbora po mjestima širom Hrvatske. Već 19. listopada 1918. godine Narodno vijeće u Zagrebu preuzima faktičnu vlast i izjašnjava se o potrebi ujedinjenja Južnih Slavena. Bilo je to razdoblje košmara i dualizma u organizaciji vlasti, jer vojska monarhije još nije bila formalno raspuštena (pa je tako moglo doći i do značajne tragedije u Međimurju u prvoj polovici studenoga 1918. godine).

Koprivničani i Podravci brzo su reagirali na ove krupne političke promjene, iako razni slojevi uz razna nadanja i ciljeve. Već 26. listopada 1918. u Koprivnici je pokrenut tjednik »Podravac«, koji je bio medijska platforma za iznošenje odlučnih stavova o raskidanju s Austro-ugarskom monarhijom i za ujedinjenje Južnih Slavena. »Htjeli su nam po svojem starom običaju da plate za krv našu i muku našu još većom mukom — piše u to doba »Podravac«. — Onda su nam htjeli milostivo da daju nekakve mrvice. Naduvali su se i naduvali u svojoj moći, kad li najednom od prevelikog naduvanja — raspukla se majčica Austrija i sestra joj ljubljena Mađarska. Sirotice nijesu imale vremena ni da se pomalo raspucavaju, nego su baš onako od nagle smrti zaglavile.«¹²

Odmah nakon odluke Narodnog vijeća u Zagrebu da preuzme vlast u Hrvatskoj, Ko-

privničani pristupiše pripremama za osnutak odbora u svojem gradu. U pripreme uključili su se razni slojevi građanstva, ali su, uglavnom, prevladali buržoasko-trgovačko-obrtnički elementi, koji su uskoro postali dobrim dijelom pobornici nove antinarodne vlasti. O osnivanju Odbora Narodnog vijeća u Koprivnici, »Podravac« krajem listopada 1918. piše: »Prijatelji slobodnjačkog pokreta u Koprivnici sastadoše se 23. o. m. j. u Kovačićevoj gostioni na pouzdani sastanak, kojemu je predsjedavao g. odvjetnik i kr. jav. bilježnik dr. Edo Dorčić. Sazivač g. profesor Luka Golub referirao je o potrebi organizacije o agitaciji u okolišnim mjestima. Stvoreni su jednodušni zaključci da se imade mjesni Odbor Narodnog vijeća što prije izabrati, a za sada da se odšalje odaslanstvo u Zagreb da se informira o zadacima odbora. Zaključeno je u dvije tisuće primjeraka otisnuti letak za poziv na Narodnu skupštinu. Izabrani su poduzetnici u okolišnim selima (u Bregima, u Peterancu, Drnju, Sigecu, Hlebinama, u Goli, Novomgradu, Sokolovcu, Rasinji i Ivancu) da udese pučke skupštine. Zaključeno je da se u Koprivnici osnuje demokratska čitaonica, a napokon se raspravljalo i o glasilu. Kako je zaključak glede lista brzo proveden i u djelo pretvoren, tako je opravdana nada da će i ostale odluke naskoro biti oživotvorene.«¹³

U istom broju »Podravca« objavljen je i poziv slijedećeg sadržaja: »Poziv na skupštinu! Sutra u nedjelju dne 27. listopada održavat će se pred gradskom vijećnicom velika pučka skupština za Koprivnicu i sva okolišna mjesta. Narodni zastupnik i član Narodnog vijeća u Zagrebu Stjepan Radić i poznati dalmatinski domoljub Budislav G. Andjelinović progovorit će narodu o važnosti današnjih vremena i uređenju buduće slobodne hrvatske države. Pohrlimo svi na skupštinu i pohrlimo da shvaćamo zamašnjost današnjeg doba«.

Pred održavanje velike pučke skupštine u Koprivnici provodila se vrlo živa politička aktivnost. Na otvorenoj sceni sukobljavali su se različiti interesi i nadanja. Radnička klasa bila je još malobrojna i nedovoljno organizirana, a njezina povezanost s naprednim dijelom seljaštva nedovoljno jaka. Iako su utjecaji revolucionarnih zbivanja iz Rusije i ostalih evropskih država bili vrlo snažni, u Podravini u tim prijelomnim povijes-

nim trenucima nije još moglo doći do organizacijskog, idejnog i akcionog jedinstva naprednih snaga. Stoga, kao što je to bio slučaj u drugim središtima, u mjesni Odbor Narodnog vijeća i u Koprivnici najvećim dijelom uključili su se predstavnici građanskog sloja.

Najavljena velika pučka skupština, koja je trebala aklamativno potvrditi tek izabrani sastav Odbora Narodnog vijeća, zaista je i održana 27. listopada 1918. godine: »Kako smo jur u prošlom broju naveli, obdržavala se je u nedjelju 27. pr. mj. u Koprivnici velika pučka skupština, na kojoj su govorili narodni zastupnik Stjepan Radić, gdja Žličar, te g. g. dr. Dorčić, prof. Golub, Pavlović, župnik Fischer i Vlašić«. Još istoga dana održano je i nekoliko skupština u koprivničkoj okolici. »Poslije podne istoga dana obdržavali su se sastanci u koprivničkoj okolici: tako u Peterancu i Drnju sa zastupnikom Radićem i učiteljem Žličarom, u Novigradu sa dr. Dorčićem i g. Vlašićem i Rasinji sa gg. Grličem i Rešom. Svi ovi sastanci protekli su u uzornom redu na oduševljenje prisutnih«. ¹⁴

Ovi sastanci i skupštine praktički su potvrdili sastav Odbora Narodnog vijeća u Koprivnici, koji je izabran dan ranije. »U subotu, dne 26. pr. mj. sastalo se u gostioni g. Kovačića oko 200 građana da biraju Odbor Narodnog vijeća za Koprivnicu — piše »Podravac«. — Nakon ovece debate konačno su predloženi i izabrani jednoglasno slijedeći: predsjednik dr. Edo Dorčić, odvjetnik, poslovođa Luka Golub, profesor, tajnik Rudolf Žličar, učitelj, blagajnik Mihajlo Zlokas, porezni protustavnik, odbornici Franjo Fridrih, krojač, Ivan Kraljić, ratar, Josip Horvat, postolar, Andro Pavlović, stolar, Stjepan Zelenko, ratar, Valko Igrić, građevinski poduzetnik, Stjepan Nemeč, ratar i Branko Kalenić, profesor«. ¹⁵ Već idućih dana požurile su se novom Odboru dati podršku brojne društvene, staleške i druge organizacije, te gradske ustanove i pojedinci. ¹⁶

Upravo u tjedniku »Podravac«, koji su s tom namjerom i osnovali, pristalice novog režima imali su snažnu javnu podršku. Ovaj list u nekoliko navrata podnosi čak i skraćene izvještaje o radu Odbora Narodnog vijeća za grad Koprivnicu. »Odbor Narodnog vijeća za grad Koprivnicu ima dnevno svoje sjednice, u kojima raspravlja sva pitanja,

koja spadaju u njegov djelokrug. Da taj posao bude s jedne strane uspješniji a s druge opet da se sav posao ne natrpa nekolicini, razdijeljen je posao na 4 sekcije a to su: 1. Sekcija za sigurnost i vojsku, 2. Sekcija za financije, 3. Sekcija za narodno gospodarstvo i 4. Sekcija za agitaciju i organizaciju. U svakoj od pomenutih sekcija ili odijeljenja nalaze se dva, tri ili više odbornika, koji imaju da vode one poslove, koji dotičnoj sekciji uopće pripadaju. Odbor N. V. dobiva dnevno saopćenje od N. V. iz Zagreba, prema kojima onda udešava svoj rad«. ¹⁷

I u Koprivnici je, naravno, oduševljeno pozdravljena odluka Sabora Hrvatske od 29. listopada 1918. da se s Austro-ugarskom monarhijom »razrješavaju svi odnošaji i veze«. Već početak studenoga 1918. godine donosi i za Podravinu još vrelije političke dane, uz izraženiju konfrontaciju naprednih i građanskih snaga. ¹⁸

IV.

Na svoj karakterističan način Koprivnica i Podravina proživjeli su praktično provođenje ujedinjenja Južnih Slavena u jedinstvenu državu. Dok je većina naroda bila oduševljena zajedništvom, buržoazija pokušava što brže učvrstiti svoje pozicije. U kontekstu tih prilika, zanimljiv je odnos Odbora Narodnog vijeća za Koprivnicu, kao i naroda, prema rješavanju vojnih, dakle vrlo osjetljivih, pitanja. U razdoblju određenog interregnuma, kada se stara vlast raspala, a nova tek bila u začetima, Koprivničani su, također, prišli osnivanju takozvanih narodnih straža, koje su trebale održavati red i mir, ali koje su sve naprednije građane ponajčešće izravnale s kriminalcima i švercerima. Zaprisegnuće domaće posade narodne straže Odboru Narodnog vijeća u Koprivnici upriličeno je već 10. studenoga 1918. godine, a ova poluvojna jedinica imala je u svom sastavu tridesetak momaka.

U međuvremenu su se na općejugoslavenkom planu zbili krupni događaji, pa je uslijedio i dolazak srpske vojne posade u Koprivnicu i neka druga podravska mjesta, a nakon toga je reorganizirana i osnovana vojska novoosnovane Kraljevine SHS. »Dolazak srpske vojske u Koprivnicu uslijediti će prema primljenim vijestima u ponedjeljak ili utorak (dakle, 20. ili 21. studenoga 1918.,

op. pisca), no dan dolaska nije još sasvim točno određen. Isto se tako ne zna hoće li braća Srbi ostati trajno u Koprivnici, ili će čete biti razmještene u okolici, pa se ne zna u kojem broju dolaze. U našem je gradu osnovan posebni odbor za doček srpske braće, pa će odbor bubnjevima dati proglasiti uru dolaska njihovog«. ¹⁹

Uskoro nakon dolaska srpske vojske, zapravo je prestala funkcija domaće poluvojne posade, pa je ona početkom prosinca 1918. godine raspuštena. »Ovdašnja stražarska satnija, kojoj je bio zapovjednik g. natp. Grlić, te koju je novčanim prinosima uzdržavalo koprivničko građanstvo, raspuštena je, a umjesto nje stigla je u Koprivnicu satnija regularne vojske iz Bjelovara pod zapovjedništvom g. natp. Maršića — piše »Podravec«. — Ova satnija preuzela je stražarsku službu na dravskom mostu, »Danici«, paromlinu i kolodvoru, te će dijelovi iste biti dislocirani u obližnjim selima. Ista satnija vrši u zajednici sa srpskim odredom noću stražarsku službu po gradu.« ²⁰ Dodajmo ovoj vijesti još i informaciju iz »Podravca« od 14. prosinca 1918. godine, koji piše da je »dne 12. o. mj. u pola devet sati na večer stigao amo odred srpske vojske sastojeći se od 1 časnika i 30 momaka, tako da sada imamo u našem gradu ukupno 3 časnika i 70 srbijanskih vojnika«. Zanimljivo je, također, navesti i mnoštvo napisa o privrženosti ideji o ujedinjenju svih Južnih Slavena, o bratimljenju srpskog i hrvatskog naroda u Podravini i na Bilo-gori, o prikupljanju pomoći za postradali srpski i druge narode u Prvom svjetskom ratu.

Svakako da su se opći događaji s kraja studenoga, uvelike odrazili na raspoloženje naroda već u prosincu 1918., a i kasnijih mjeseci. U početku studenoga, od 6. do 9., sastaju se na poznatu Ženevsku konferenciju Pašić (Srbija), Korošec (Hrvatska) i Trumbić (Jugoslavenski odbor) i dogovaraju se o ujedinjenju. Narodno vijeće u Zagrebu najprije je odbilo Ženevsku deklaraciju, ali su kasniji dani iz poznatih razloga donijeli obrat situacije. Već 24. studenoga donosi se odluka o sjedinjenju sa Srbijom i Crnom Gorom, a 28. studenoga u Beograd iz Zagreba odlaze delegati. Tako je mogla biti 1. prosinca 1918. godine proglašena Kraljevina SHS.

Situacija u Podravini bila je vrlo nemirna, a dolazilo je i do izravnih okršaja s novoosnovanom vlasti. Napredna radnička klasa i potlačeno seljaštvo, shvatili su da se u tim revolucionarnim danima prevrata stvara za njih nepovoljna vlast, koja će nastaviti s eksploatacijom. U tom klasnom vrenju, naravno, bilo je i određenih pojava kriminala, što je još više unosilo nemir u podravska naselja. Svjesniji dio seljaštva i radništva pokušao se suprotstaviti novom konceptu i sastavu vlasti, iako je bio za ujedinjenje Južnih Slavena i za življenje u jedinstvenoj državnoj zajednici. Napredni Podravci na razne načine suprotstavljali su se novom režimu, da bi neki posegli i za oružjem, te otvorenim demonstracijama. »U nedjelju na večer oko pol deset sati uzbudilo je građanstvo puškaranje, koje je dolazilo od tvornice Danice. Informirani smo što je na stvari, pa nam je saopćeno da je neki individuum iz šume na prolazeći vlak ispalio jedan hitac, na što je tvornička straža pucala u šumu.« ²¹ Incidenti su se zbivali gotovo svakodnevno, a oni su naročito zaredali u podravskim selima, zapadno i istočno od Koprivnice.

I Podravci su burno reagirali na stvaranje Kraljevine SHS, jer su se nadali i borili se za proglašenje republike temeljene na demokraciji i socijalnim pravdama. Napredna Podravina, kao i mnogi drugi krajevi Hrvatske, pozdravili su, stoga, demonstracije u Zagrebu 5. prosinca 1918. godine, kojima je izražen revolt protiv novih vlasti. U tim zagrebačkim burnim događajima čak je smrtno stradao i jedan demonstrant iz Koprivnice: »Viktor Kolombar, sin ovdašnjeg fotografa, umro je 5. o. mj. u Zagrebu uslijed ozlijede zadobivene prigodom nemira u Zagrebu. Počivao u miru, a rastuženom ocu naše saučešće.« ²²

Krajem 1918. i u 1919. godini na podravskom selu je vrilo kao u košnici. Radi ilustracije donosimo samo vijest o pobuni seljaka u Ždali siječnja 1919. godine: »Kako daleko vodi boljševizam i krivo shvaćanje pojma slobode pruža nam primjer koji se dogodio 5. o. mj. u Ždali. Tog je dana mala vojnička patrola rekognoscirala uz granicu, a nakon obavljena posla zatražili su vojnici od starješine, u času kad je narod izlazio iz crkve, dvojica kola da ih odvezu u Golu. Neki

huškači pobunili su na to da ne da kola, te su počeli iz čista mira navaljivati na vojnike u čem su se osobito istakli oni, koji su se netom vratili iz vojske. Situacija je postajala sve ozbiljnijom, tako da su vojnici pripremili puške na sprem, a jedino na molbu župnika metnuli su ih na ramena. Čim se je ali župnik udaljio, svjetina je kao pomamna iza leđa navalila na vojnike, te ih nakon hrvanja razoružala. U tom metežu uspjelo je trojici vojnika pobjeći, dok se je razvodnik Ivan Pešl od 16. pukovnije borio s mnoštvom za svoju pušku tako dugo dok ga nisu bacili na tle i kundakom razlupali zatiljak, tako da mu je sav mozak iscurio iz glave. Čim je svjetina vidjela da je Pešl mrtav, razbježala se. Radi toga događaja određena je za Ždalu vojna asistencija, te je stiglo pojačanje vojnoj pomoćnici u Goli iz Koprivnice, koje je brzo uspostavilo mir i red, pokupiv stanovnicima sve oružje (imali su oko 60 vojničkih pušaka) i otpremiv sve one koji moraju ići u vojsku u Bjelovar. Dne 8. o. mj. obavljena je sudsko liječnička razudba Pešlova tijela, koji je iz vojničke počasti pokopan na tamošnjem groblju. Isti dan uredovalo je vojno povjerenstvo u Ždali, koje je glavne krivce pobune dalo na onome mjestu na kom je Pešl ubijen, do gola svući te onda šibati, nakon česa su predani na postupak redovitom sudu.²³

V.

U toku 1919. godine, revolucionarnost potlačenih evropskih naroda dosiže svoj vrhunac, što je, među ostalim, rezultiralo i stvaranjem boljševičke republike u susjednoj Mađarskoj. Pod vanjskim i unutrašnjim utjecajima, u velikoj želji za klasnom i nacionalnom slobodom, uzgibala se i sjeverozapadna Hrvatska, tako da je novoosnovana vlast buržoazije i građanstva bila uvelike uzdrmana u svojim začecima. Ove prilike naročito su se odrazile u stranačkom političkom životu Podravine. Napredni seljaci, radnici i građani pristupiše pokretu za osnivanje republike, ali isto tako daju podršku za osnivanje koprivničkog odbora socijalno-demokratske stranke. Glavni nositelj ove akcije, uz ostale, bio je jedan od najstarijih koprivničkih komunista, novinar Dušan Ožegović.

Krajem veljače 1919. pokreće se novo lokalno glasilo »Demokrat«, koji obilno izvještava upravo o akcijama socijalista. Evo izvataka iz jedne široke informacije objavljene sredinom ožujka 1919. godine: »Socijalistička skupština u Koprivnici, koja se imala prošle nedjelje održati pred grad. vijećnicom, održana je radi nevremena u prostorijama g. Kovačića, koje su bile pune općinstva svih staleža. U 11 sati otvorio je skupštinu član odbora ovdašnje polit. organ. soc. dem. stranke g. Dušan Ožegović, koji je u pozdravnom govoru istaknuo značaj novog doba i spoznaje da svaki čovjek — mora uživati prosječno blagostanje — kojega je bio lišen dosadašnjim društvenim poretom. Ova spoznaja pokrenula je borbu koja preobrazuje čitav svijet i vodi čovjeka u novu fazu historije, u fazu njegova socijalna oslobađanja. Neslomljivi polet ovoj borbi daje duh koji se diže iz bezbrojnih grobova po dalekim bojnim poljanama gdje trunu nevine žrtve dosadašnjeg društvenog poretka; taj duh neslomljivim poletom uzdiže čitavim svijetom crveni barjak, uzvišeni simbol troimenog uzora: Bratstva, Jednakosti i Slobode.«²⁴

Naravno, na ovoj skupštini bilo je i značajnih otpora naprednim republikanskim gledištima od strane građansko-buržoaskih elemenata, pa je došlo i do žučnih rasprava. Međutim, revolucionarnost prisutnih bila je na zavidnoj visini, pa je na kraju usvojena rezolucija kojom se traže korjenite promjene u novoosnovanoj državi. Time su se i Koprivničani pridružili Varaždincima i drugim naprednim građanima našega kraja, u zahtjevima za predaju vlasti narodu. Noliko socijalističkih i socijaldemokratskih skupština održano je i u okolnim podravskim naseljima. Primjerice, »Socijalistička skupština u Peterancu, obdržavana je u nedjelju, dne 23. o. mj., sa referentom od socijal. organizacije u Koprivnici, Gruberom. On je prisutnima razložio socijalizam, te uz to slobodnu trgovinu i osam sati rad, te se oborio na kapitalizam, koji ne mogu podnašati ni radnici ni seljaci.«²⁵ Svakako da je na tim skupovima bilo i dosta pomirujućih i u biti trulih teorija i istupa građanske socijaldemokracije, ali se uvelike čula i prava revolucionarna riječ. Koprivnički »Demokrat« donosi i vijest o izlasku iz tiska Krle-

Socijal dem. organizacija u Koprivnici.

Od političke organizacije social demokratske stranke u Koprivnici umoljeni smo, da uvrstimo.

Povodom podmukle denuncijacije uapšen je ovih dana predsjednik naše organizacije drug Ilija Grubor sa motivacijom da širi boljševizam.

Premda je denuncijacija odmah ustanovljena — i naš drug nakon jednosatnog uapšenja pušten na slobodu ipak nepoznati individuali šire glasine koje imaju očitu svrhu škoditi poštenom svakom otvorenom i zakonito dopuštenom radu naše organizacije.

Faksimil iz koprivničkog »Demokrata« od 20. travnja 1919. godine o hapšenju Ilije Grubora

žinog »Plamena«,²⁶ a novine donose i niz napredno orijentiranih uvodnih i drugih članaka.

Nova buržoaska vlast svim snagama nastojala je zakočiti revolucionarnost narodnih masa, služeći se kod toga i mnogim aktima prisile. Tako je, među ostalim, dala uhapsiti i Iliju Grubera, predsjednika socijal-demokratske stranke u Koprivnici,²⁷ a poostрила je i masovne policijske mjere. To, ipak, nije spriječilo napredne radnike, seljake i građane da uzorno organiziraju proslavu 1. svibnja 1919., te da pošalju Dušana Ožegovića na jugoslavenski socijalistički kongres u Beograd, gdje je zapravo osnovana KPJ.

S tog prijelomnog kongresa u Beogradu, Dušan Ožegović opširno piše u koprivničkom »Demokratu«, a među ostalim i ovo: »Isti kongres, koji izvanstranačke beogradske novine »Slobodna riječ« nazivaju najvažnijim događajem u povijesti Južnih Slavena, osudio je stanovište II. internacionale (socijalnu demokraciju) i prihativši s ogromnom većinom glasova stanovište III. internacionale (Moskva), osnovao je Jugosla-

vensku socijalističku radničku partiju (komunista), pozvavši istovremeno svih osam social. zastupnika u državnom vijeću da odmah iz parlamenta istupe«. ²⁸ Dio ovog izvještaja, a i drugih napisa u »Demokratu«, protkan je i stajalištima socijalne demokracije, pomirljive i suviše suzdržane, koja je samo štetila naprednom pokretu u to doba.

Održavanjem ovog kongresa ujedinjenja u Beogradu, od 20. do 23. travnja 1919., kao i uspostavljanjem socijalističke republike u susjednoj Mađarskoj (od 31. ožujka do 1. kolovoza 1919.), čime se revolucionarna Evropa posve približila našim granicama, podravski seljaci i radnici također su dobili novog poleta u traženju svojih prava. Stoga i nije čudno što je upravo 1919. u Koprivnici, a i nekim okolnim mjestima, vrlo svečano i revolucionarno proslavljen 1. svibnja. Evo, kako je u »Demokratu« bio sročeen poziv za ovu proslavu: »Drugovi i drugarice! U četvrtak je prvi svibanj radnički blagdan na cijelom svijetu! Drugovi i drugarice, obustavite rad toga dana, jer je to mjerilo radničke snage i svijesti. Svrstajte se u radničke redove da dokažemo svijetu našu slogu, naša shvaćanja«. ²⁹ Prvog svibnja 1919. povorka od nekoliko stotina radnika i seljaka prošla je ulicama grada i održala miting i zabavu u šumici Danica, tom tradicionalnom sastajalištu revolucionara.

Za 1. svibnja 1919. osobito je revolucionarno bilo i u susjednim Križevcima, o čemu, također, opširno izvještava koprivnički »Demokrat«: »Načelnik (grada Križevaca) je pred nekoliko dana fiširao zabranu svake skupštine i svake demonstracije socijalista na blagdan internacionale. U predvečerje 1. V. afiširala je »socijalistička radnička partija Jugoslavije (komunista) u Križevcima protestni proglas po svim uglovima. Radništvo je skinulo plakatirane govore Stojana M. Protića (od 16. decembra 1918.) i dra Dragutina Pavlovića (od 13. ožujka 1919.). Svi lokali danas 1. V. t. g. su zatvoreni. Oko 9 sati kušalo je radništvo silom otvoriti birtiju Kolarićevu. Ovo je dalo povoda policiji te je uredovala. Manifestanti su u »Jelačićevoj ulici« bili dostignuti i raspršeni od policije. Policija je pucala. Od taneta nitko nije ozlijeđen. Poslije podne vladao je posvuda mir. Odbor mjesne organizacije socijalista zaključio je bio da se ne manifestira, pak su se nemili prizori dogodili tako

što je veći dio radništva postupio na svoju ruku«. Dakle, socijalna demokracija svojim popustljivim stavom u Križevcima nije imala uspjeha.³⁰

VI.

Uz veliki ruski Oktobar, naj snažniji utjecaj na revolucionarna gibanja u sjevernim dijelovima naše zemlje, pa tako i u Podravini, imala je boljševička republika Bele Kuna u Mađarskoj. Nakon uspješnog pohoda proletarijata, Bela Kun proglasio je Socijalističku republiku Mađarsku 21. ožujka 1919., a nakon žilave obrane revolucionara, reakcionarne buržoaske snage potpomognute iz Evrope, srušile su mladu republiku 1. kolovoza 1919. godine. Podravci su s velikom pozornošću i zanimanjem pratili događaje u susjednoj Mađarskoj, a neki su čak sudjelovali u ovoj revoluciji.

Koprivnički »Demokrat«, već krajem ožujka 1919. godine s velikim simpatijama piše o mađarskim događajima: »Kako saznajemo, za vrijeme boljševičkoga pokreta u Ugarskoj, organizirani radnici u Gjekenješu provedoše također svoje zahtjeve sami. Željeznički radnici dodjoše glavaru postaje, te mu rekoše da on njima nije po ćudi, jer nije s njima postupao kako valja, pa da neka nastoji da u roku od najdulje tri dana ode. Svi činovnici i časnici skinuše zvijezde. Radnici izabraše jednog drugog činovnika za glavara gjekenješke postaje. Proveden je 8 satni rad. Sve se je to zbililo u najvećem redu, te nije ni jednim časom zapriječen promet. Jugoslaveni u Gjekenješu pozvani su od radnika da što prije ostave Mađarsku. Silna kriomčarenja sada su prestala. Mađari ne dopuštaju niti uvesti, niti izvesti.«³¹

Novoosnovana buržoaska starojugoslavenska vlast poduzimala je sve raspoložive mjere da smanji utjecaj mađarskih komunista na obespravljene narodne mase u našoj zemlji. S obzirom da su mađarski revolucionari znali za raspoloženje jugoslavenske radničke klase i naprednog seljaštva, nastojali su ih upoznati sa ciljevima svojega pokreta i republike. Stoga su mađarski avioni u više navrata kružili i nad Podravinom, bilo izviđajući ili, pak, bacajući propagandne letke i drugi materijal. O jednoj od prvih takvih akcija belakunovskih aviona javlja i »Demokrat«: »Neprijateljski aeroplan nad Kopriv-

Iz socijalne organizacije.

Drugovi i drugarice!

U žetivrtak je prvi svibani radnički blagdan na cijelom svijetu!

Drugovi i drugarice, obustavite rad toga dana jer je to mjerilo radničke snage i svijesti. — Svrstajte se u radničke redove, da dokažemo svijetu našu slogu, naše shvaćanje.

Raspored svetkovine 1 svibnja:

U pol 9 sati sastanak pred radničkim udruženjem. U 9 sati kreće povorka kraj bolnice Frankopanskom ulicom, kraj gimnazije prema kolodvoru i natrag Gajevom ulicom pred Gradsku vječnicu gdje će se razlagati o značenju prvog svibnja.

Poslije podne u pola dva sata sastanak pred radničkim udruženjem odkud će se skupno krenuti na izlet (majales) u šumicu kraj »Danice«. Zabava će biti nevezana bez programa uz tamburaški zbor. Pristup je svakom slobodan.

U slučaju nepovoljna vremena obdržavat će se zabava u gostioni A. Fribena uz pečenu janjetinu i piće. —

Odbor socijal. dem. stranke u Koprivnici.

Faksimil poziva na prvomjasku proslavu 1919. u Koprivnici, koji je objavljen u tjedniku »Demokrat« 27. travnja 1919. godine

nicom. Dne 30. travnja 1919. kružio je nad Koprivnicom dvoplošnjak, te bacao letke pozivom na narod da se lati boljševizma, te novina »Crvena zastava«.³²

Zbog novonastale situacije, u Koprivnici su vlasti prišle čak i osnivanju posebnog vojnog aerodroma, kako bi se branio jugoslavenski zračni prostor od upada mađarskih aviona. »Dne 17. svibnja 1919. u jutro stigao je prvi aparat subeskadrone aeroplana, koja je prebežno smještena u Koprivnici, te je hangar postavljen na livadi po preko baraka, koja je vlasništvo g. Toplaka. Tamo će se urediti uzletišta. Još imadu stići četiri stroja«.³³ Već 2. lipnja 1919. stigla su još dva aviona, koja su trebala biti brana mađarskim utjecajima na ovom dijelu granice. Mađari su brzo otkrili novi aero-

drom, te ga, dapače, pokušali i uništiti: »Dne 15. lipnja 1919. u pola šest sati popodne doletješe dva mađarska aeroplana nad grad. Jedan od istih sistema Berg spusti se nad aerodrom u visini od 200 do 150 metara i ispali oko 150 metaka iz mašinske puške prema hangaru, ali budući neprijateljski aeroplan ne pogodi ništa, nema štete«. ³⁴ Mađarski avioni u više navrata bacali su propagandne letke i novine, dijelom tiskane i na hrvatskom jeziku, unosivši tako zabunu među čuvare novog jugoslavenskog poretka (primjerice, 9. svibnja, 15. listopada, 21. lipnja, itd.). ³⁵ Usprkos rigoroznijoj graničnoj kontroli i osiguranju, opet je procvjetalo krijumčarenje razne robe u Mađarsku. Iz Mađarske je potkraj boljševičke republike, sredinom srpnja 1919., stiglo u Podravinu i stotinjak prebjeglica. ³⁶

Koprivnički »Demokrat«, iako djelomično osuđuje revoluciju Bele Kuna, ipak o propasti mađarske republike piše i s određenim simpatijama: »Tek kad se socijalizam potpuno uvriježi — nastavit će se tada prirodnom putem komunizam. Boljševička vlada u Mađarskoj je, pod udarcima Entente, pala. Mađarska je sada izručena na milost i nemilost Ententi. O uređenju mađarskih prilika donose novine raznovrsne vijesti. Moramo ih zato s rezervom primiti«. ³⁷ U istom broju, ove koprivničke novine pišu i o određenoj suradnji jugoslavenske i mađarske vojske u tim danima nakon propasti socijalističke vlade, te se u ovom članku navodi da »mađarsko pučanstvo, koje je rasulom crvene garde bilo izloženo nasiljima i pljački — moljakkalo je naše pogranične straže za intervenciju«.

VII.

U to doba revolucionarnog previranja, koprivnički socijaldemokrati pokušavaju se preko svojeg glasila »Demokrat« baviti čak i nekim teoretskim razglabanjima i davanjem objašnjenja novonastale situacije. Te teorijske postavke temeljile su se ponajviše na građanskim pozicijama, počesto nastojeći »naći lijek boljševizmu«. No, usprkos takve orijentacije, koja je revoluciji mogla samo štetiti, u »Demokratu« su tih godina objavljeni neki članci (ili bar dijelovi članaka), koji odišu materijalizmom i sasvim revolucionarnim stavom, pa je pravo čudo što su

bili tiskani. Već i taj primjer govori da su godine nakon Prvog svjetskog rata bile zaista revolucionarne, i da su pokreti narodnih masa bili doista široki.

Jedan od srpanjskih brojeva »Demokrata«, iz 1919. godine, donosi, među ostalim, i slijedeći pasus: »Buržoazija sapeta kapitalističkim mrežama pokušava i nadalje bez privole najširih narodnih slojeva vladati. Njezina diplomacija sklapa kapitalistički, nenarodni mir i već kreše iskru za novi ratni požar. Radnički i seljački stalež, narod, svjestan si sada činjenice da na njemu ostaje svijet, svjestan si činjenice da se bez njega, a pogotovo bez privole njegove, ne može i ne smije vladati, stupa sada nedoživljenom odlučnošću u borbu za svoja prava, za ostvarenje ideala moderne demokracije...« ³⁸

Evo dijela još jednog članka u »Demokratu«, objavljenog rujna 1919. godine: »Sluge Boga i oltara pred rat blagoslivlju oružje i zastave i mole za pobjedu oružja. Propovjednici socijalizma opominju na razboritost i nastoje da što više ograniče klanje ljudi. Ostaju u manjini. Razmahala se silna i gigantska borba, koja je došla do vrhunca ludosti. Padaju milijuni ljudskih života, ništi se milijarde i milijarde materijalnih dobara. Sa ruševina ovih i iz prolivene krvi rađa se u Rusiji boljševizam, tražeći obustavu neprijateljstava i obustavu klanja. Obara u prah ruski carizam, prelazi granice Rusije, širi se u Njemačkoj, koju je razoružao. Polako prelazi i u bivšu Austro-ugarsku monarhiju, zahvaća Italiju i druge zapadne zemlje. Javlja se kao idejna borba protiv kapitalističkog društvenog poretka i hoće učvršćenje ljudske zajednice. Boje se i strepe pred njim i crkva i država. Jedni dižu anatemu, a drugi oružje. Zaboravljaju da su to sredstva reakcije, da se njima ne ubija ljudski duh. Nikom ne pada na um da se olakša čovječanstvu, a svi se boje boljševizma. Ovaj strah je plod nečiste savjesti, savjesti u prvom redu onih kojima su bile povjerene gomile«. ³⁹

Iako autor članka »Maloobrtnici i komuniste«, također, objavljenom u »Demokratu«, ožujka 1920., gradi svoje ideje na socijaldemokratskoj popustljivosti i građanskom moralu, ipak navodimo dio članka s radikalnijim stavovima: »Provalija između maloobrtnika i komuniste kao da je nepremostiva. Maloobrtnik gleda u komunisti svojeg ne-

prijatelja zaboravljajući pri tom da i sam potječe iz radničkog staleža. A zašto? Samo zato što je maloobrtnik samostalan, što navodno nije proleterac i što dolazi u sukob s radnicima (komunistima), radi obli- gatnog uvođenja osamsatnog rada. Malen- kost. Maloobrtnika ovo ne bi trebalo da smeta. Borba radnika nije uperena proti malom obrtu, već proti kapitalizmu, koji isto prijeti malom obrtništvu kao i radniš- tvu. Ali, kapital je jači. Mentalitet maloobr- tnika je već posve iskvaren sa strane kapi- talizma, tako da ne razlikuje opasnost koja mu prijeti od kapitalizma. Da zna maloobr- tnik da mu se sprema grob od kapitalizma, jamačno bi se našao u savezu s radnikom, komunistom. Ovo bi bio najnaravniji savez, jer maloobrtnik nije ništa drugo nego samo- stalni radnik (...) Ali mi držimo da ipak nije daleko vrijeme kada će se radnik i ma- loobrtnik-zanatlija naći u istim redovima, ka- da će zajedničkim silama pokušati jurišati na kapitalističke kule, koje sahraniše broju na njihovu braću, koje uništiše žene i djecu njihovu. Zanatlija i radnik moraju stisnuti žuljevite ruke (...). Zanatlija mora podu- prijeti komunistički radnički pokret, jer on nosi slobodu radniku i zanatliji.«⁴⁰

U kontekstu ovih stajališta, koje smo iz- nijeli tek fragmentarno, nije ni čudno što je Radničko vijeće u Varaždinu faktički pre- uzelo vlast u svoje ruke, i što su seljaci vrlo revolucionarni tražeći potpunu agrarnu re- formu i druga zaslužena prava. Ovom zgo- dom citirat ćemo još neke deklarativne za- htjeve seljaka iz Novigrada Podravskog, ko- ji su gotovo osujetili skupštinu demokratske stranke u tom mjestu i izglasali vlastitu re- zoluciju. Među tim zahtjevima nalaze se i ovi: »1. Protestiramo protiv presizanja Ta- lijana na našu Istru, Dalmaciju, kao i Rije- ku. Tražimo od mirovne konferencije u Pa- rizu iste predjele, po etnografskom, geogra- fskom, kao i historijskom pravu. Na mirov- noj konferenciji nama neka se dosude, jer naravski samo se po sebi razumije da mi Jugoslaveni, narod od 12 milijuna stanovni- ka, ne možemo to silom nametnuti Talija- nima, koji broje 40 milijuna; 2. Tražimo da se dozvoli sloboda štampe, govora, misli i os- jećaja. Tražimo da se imadu pustiti na slo- bodu svi politički kažnjenici, koji su sada zatvoreni, a napose Stjepan Radić, jer da

će inače sve seljaštvo stupiti u štrajk; 3. Tražimo od našeg predstavnštva da što pri- je provede izbore za konsituantu, te stvori jedamput zakon o agrarnoj reformi, ali sva- koga da na konferenciju stvaranja toga za- kona budu pozvani i seljaci; 4. Tražimo da se što prije stvori zakon za općinske izbore sa sveopćim i tajnim pravom glasa; 5. Prih- vatili smo rezoluciju da ne odobravamo rad današnje naše vlade u Beogradu, već traži- mo da na vladu dođu ljudi koji su u istinu prave demokrate; 6. Tražimo da smo prema vani jedna jedinstvena država Jugoslavija. A unutra neka smo jedna federativna država, kao što je Amerika i neka imamo svoju po- krajinsku vladu u Zagrebu.«⁴¹

VIII.

Godina 1920. nije donijela bitnije promje- ne u stabilizaciji nove buržoaske antinarod- ne vlasti. Dapače, utjecaj Komunističke par- tije Jugoslavije i drugih naprednih snaga sve se više širio. Time je jačala revolucionarnost širokih narodnih slojeva, usprkos porazima napredne misli u nekim evropskim zemlja- ma. Vrlo indikativni pokazatelj za razinu utjecaja Socijalističke radničke partije Ju- goslavije (komunista), bili su općinski izbo- ri provedeni polovicom ožujka 1920. godi- ne. I u gradskim središtima sjeverozapadne Hrvatske oni su dobili zapažen broj mjesta u lokalnoj upravi, osobito u Varaždinu, Kri- ževcima i drugdje. U Podravini je vrlo jak utjecaj imala Hrvatska republikanska selja- čka stranka, ali, također, i druge napredne snage (bilo da su vezane za lijevo krilo HR SS ili komuniste).

Lokalnim izborima u Podravini prethodi- lo je burno političko nadmetanje, kako u Koprivnici, tako i u selima. Seljaci masov- no i uporno traže pravedniju i potpunu ag- rarnu reformu, i bune se protiv despocije bilježnika i drugih korumpiranih lokalnih predstavnika vlasti. Novine su pune vijesti o sukobima s organima vlasti po podrav- skim selima.⁴² Evo i službenih rezultata iz- bora za gradsku upravu u Koprivnici: »Dne 17. o. mj. (ožujka 1919.) obavljani su izbori sa slijedećim rezultatom: 1.) Organiz. Hrv. selj. pučke stranke 17 zastupnika, 2.) Obrtna organizacija 2, 3.) Hrvat. zajednica 2, 4.) Či- novnička organizacija 1, 5.) Savez trgovaca 1 i 6.) Radnička organizacija (komunisti) 1 zastupnik ili ukupno 24.«⁴³

Radnici! Vojnici! Seljaci!

U Mađarskoj je dovršena nova društvena revolucija. Radnici, vojnici i seljaci uzeli su cijelu vlast u svoje ruke i čvrsto je drže.

Naš je cilj, da stvorimo novi svjetski red — komunizam — u kojem ne smije i ne će biti milijunera niti gulikoža ali niti sirotinje. Da to postignemo, uspostavili smo u Mađarskoj — diktaturu proletarijata — to jest: vlast radnika, vojnika i seljaka.

Naš program je slijedeći:

1. Banke smo, koje su do sada potpomagale vlast kapitalista, proglasili svojinom zajednice, odnosno one spadaju danas pod upravu Narodne Vlade, koja s njima upravlja tako, da budu na korist radnoga naroda.

2. Velike su tvornice, koje su do sada bile u rukama magnata isto tako prešle u državne ruke, te stoje pod vodstvom radnika za boljak zajednice.

Radnje se manjih zanatlija ne će oduzimati jer su i oni proletarci.

3. Velika su imanja opća imovina. Manja se imanja ne će oduzimati, jer su vlasništvo seljaka sirotinje.

4. Samo oni imaju pravo na život, koji rade. Tko ne će, da radi — nema prava, ni da živi.

5. Vjeru smatramo za privatnu stvar pojedinca. Svatko imade pravo, da vjeruje, u što oće. Nema više mržnje među narodima. Svakoga čovjeka, koji pošteno radi, smatramo za brata. Svaka narodnost ima slobodno pravo samoopredjeljenja. Razlike su, koje su bogataši uveli, prestale među narodima i državama.

6. Da tu vlast — u korist naroda — održimo, prvo nam je disciplina. Moramo ustrojiti Crvenu Vojsku, koja ne će biti takozvana narodna vojska, koja je branila interese bogataša, nego vojska sastavljena iz razboritih radnika i seljaka, koji su ustali na obranu opstanka Sovjetske Republike!

Drugovi! Ne vjerujte proturevolucionarcima, koji tvrde, da je komunizam varanje, otimanje i ubijanje. To je podla kleveta! Mađarska je Sovjetska Vlada dokazala za ovo kratko vreme, kako velike prednosti pruža komunističko uređenje države — sirotinji. Svaki član države, koji je sposoban za rad, ima pravo na rad, a onaj, koji je nesposoban, za toga će se brinuti sama država.

Sve pripada radnome narodu. Nemaju mjesta u državi komunističke lenčine, potepusi i gulikože.

Radnici! Vojnici! Seljaci!

Dodjite ili pošaljite k nama u komunističku Mađarsku one, u koje imate povjerenja, da svojim očima vide, što je do sad komunistička Vlada učinila u korist radnika, vojnika i seljaka i koliko radi za njih iz dana u dan.

Drugovi! Sve je za Vašu korist. Za sreću i boljak radnoga naroda. Neka Vam bude prva i najsvetija dužnost, da s nama živo radite, u radu nas pomazete i s nama se zajedno borite, jer je naša budućnost i Vaša — a Vaša i naša.

Sva vlast radniku, seljaku i vojniku!

Izaberite radnička, vojnička i seljačka Vijeća!

Živila Uprava radnikâ, vojnikâ i seljakâ!

Živila Mađarska Sovjetska Republika!

Živilo sretno komunističko društvo!

Faksimil letka kojeg su nad Koprivnicom bacili mađarski avioni u doba revolucije Bele Kuna 1919. godine

(Na prethodnoj stranici)

Aktivnost komunista i drugih naprednih snaga, i u Podravini je osobito pojačana nakon kongresa KPJ, koji je održan od 20. do 25. lipnja 1920. godine u Vukovaru. Tada su trasirani neposredni idejni i organizacijski zadaci, tako da je po mnogim mjestima došlo do osnivanja organizacija KPJ i SKOJ-a. Na žalost, ne postoje vjerodostojni podaci i dokumenti o postojanju većih organizacijskih cjelina KPJ u koprivničkoj Podravini u to doba, ali je činjenica da su već 1919. ovdje komunisti djelovali i imali značajni društveno-politički utjecaj. Osobito je bilo zapaženo djelovanje koprivničkog komuniste Dušana Ožegovića, zatim Ivana Ledinskog Bele iz Novigrada Podravske (kasnije člana Okružnog komiteta KPJ Bjelovar, zajedno s Josipom Brozom) i drugih. Opća revolucionarna klima uvelike je pridonijela velikom uspjehu KPJ na izborima za ustavotvornu skupštinu Kraljevine SHS 28. studenoga 1920. godine, koja je po broju mandata izmila na treće mjesto u parlamentu po broju poslanika.

Potkraj 1920. godine ojačao je komunistički i skojevski pokret i u Koprivnici. O tome nedvojbeno govori i poziv za komunističku skupštinu, koji je objavljen u »Demokratu«, studenoga 1920. godine: »Proleter! svih zemalja ujedinite se! Komunistička partija Jugoslavije u Koprivnici. Seljaci i radnici, siromašni i potlačeni. Pohrlite svi na našu skupštinu, koja će se održavati u nedjelju u 11 sati prije podne u gostionici Antuna Saboja, uz prisutnost referenta iz Zagreba. Zdravo!«⁴ Upravo ton ovoga poziva, najindikativnije pokazuje kakvo je političko stanje bilo u Koprivnici tih revolucionarnih dana.

Buržoazija je, bojeći se da potpuno izgubi kontrolu iz svojih ruku, prešla u protuofenzivu. Napredne snage nisu još bile dovoljno čvrsto organizirane da se odupru teroru vladajuće klase. Najprije je 30. prosinca 1920. godine proglašena zloglasna Obznana, kojom je zabranjen rad KPJ i naprednih snaga, a već 2. kolovoza 1921. eto i Zakona o zaštiti

javne bezbednosti i poretka u državi. I podravski komunisti morali su tada prijeći u ilegalu. Usprkos svim torturama, kasniji događaji pokazali su da slobodarska misao jednog naroda mora na kraju trijumfirati. Tih revolucionarnih godina nakon Prvog svjetskog rata zasađeno je zrno slobode, koje je u toku narodne revolucije razvilo bujan plod socijalističkog razvoja Jugoslavije. Slaveći ove godine 60. obljetnicu svojeg postojanja, KPJ (SKJ) može biti ponosna na prijedeni put.

BILJEŠKE

¹ Detaljnije o općim događajima vezanim uz nastanak i razvoj starojugoslavenske države u knjizi Ferde Culinovića: Jugoslavija između dva svjetska rata, I. i II., JAZU, Zagreb 1961.

² Opširnije o revolucionarnim kretanjima u sjeverozapadnoj Hrvatskoj od 1918. do 1920. godine u radovima: Mirko Androić: Revolucionarna i seljačkom krvlju natopljena 1918. u Međimurju, Kaj, Zagreb, 10/1969.; Mirko Androić: Prije 50 godina, Kaj, Zagreb, 3—4/1968.; Mirko Androić: Devetnaesta u Varaždinu, njegovoj okolici, Ludbregu i Varaždinskim Toplicama, Kaj, Zagreb, 5/1969.; Mirko Androić: Ludbreg — gnijezdo republikanizma i bolješvizma, Podravski zbornik, Koprivnica 1978.; Savo Velagić: KP Bjelovar 1919—1952, Bjelovar 1959.; Ivan Stošić: Prilozi za povijest radničkog pokreta na području križevačkog kotara od 1918. do 1941. godine, Križevački zbornik I., Križevci 1970.; Mira Kolar Dimitrijević: Rudnici ugljena u Glogovcu do 1941. godine, Podravski zbornik, Koprivnica 1977.; Mira Kolar Dimitrijević: Prijeratno podravsko rudarstvo, Podravski zbornik, Koprivnica 1978.; Dragutin Feletar: Podravina, Koprivnica 1973.; Dragutin Feletar: Dva seljačka bunta, Čakovec 1973.

³ Spomenica Opće pučke škole Koprivnica, školska godina 1918/1919, MGK

⁴ Marija Winter: Po dragom kraju — Ludbreg, Kaj, Zagreb, 3—4/1970., str. 19

⁵ Spomenica rimokatoličke župe Koprivnički Ivanec, str. 4 i 5

⁶ Mato Kudumija: Đurđevac, Đurđevac 1968., str. 76
⁷ Očit primjer pogroma takve pijane soldateske, koju su pozvali ugrožena buržoazija i vlastodršci, dogodilo se u Međimurju početkom studenoga 1918. godine, kada je po selima između Drave i Mure poubijano više od stotinu nedužnih ljudi. O tome opširno u knjizi Dragutina Feletara: Dva seljačka bunta, Čakovec 1973.

⁸ Koprivničke lokalne novine, koje imaju tradiciju izlaženja od 1896., nastavile su izlaziti odmah krajem 1918. godine, kada mir još nije bio formalno potpisan. Prvi broj lista »Podravac« tiskan je već 26. listopada 1918. godine. Dakle, bilo je to samo tjedan dana iza odluke novosnovanog Narodnog vijeća u Zagrebu da se raskidaju veze s Mađarskom i Austrijom, te prihvati ujedinenje Južnih Slavena. U podnaslovu »Podravca« piše: »Glasilu za Podravinu, hrvatsko Međimurje i Prekomurje«, a kao nakladnik označene su Odbor Narodnog vijeća za Koprivnicu. Novine su tiskane u tiskari Vinka Vošickog. Zadnji broj »Podravca« tiskan je 15. siječnja 1919., dakle kada je funkcija Odbora Narodnog vijeća praktički dovršena. Međutim, Koprivnica nije dugo ostala bez lokalnih novina, jer već 16. veljače 1919. koprivnička Mjesna organizacija Saveza hrvatskih obrtnika pokreće tjednik »Demokrat«. List je služio za »poku, obrt, gospodarstvo i javni život«, ali su se tiskali uglavnom članci političkog sadržaja. »Demokrat« se tiska u tiskari Vinka Vošickog, a odgovorni urednik je Mihovil Tomac. List neprestano izlazi do 25. prosinca 1920. godine, dakle do same Obznane. Od početka 1921. »Demokrat« mijenja ime u »Podravski glasnik«, ali zajedno s imenom podosta mijenja i svoju orijentaciju.

⁹ Smaknuće pod prijetnjom sudom u Koprivnici, Podravac, Koprivnica, 10. XI. 1918., MGK

¹⁰ Zeleni kader iz Gole pohvatani, Podravac, Koprivnica, 24. XI. 1918.

¹¹ Krijumčari ubili vojnika, Demokrat, Koprivnica, 13. VII. 1919. MGK. Isti broj lista piše i sljedeće: »Manija kriomčarenja obuzela je sav naš okoliš. Kriomčari staro i mlado, muško i žensko, bogato i siromašno. Do pred koji mjesec gola sirotinja, zapaljuje danas cigaru stotinjarkom, baca hiljadarke naokolo tako da bi čovjek morao misliti da je naša Koprivnica pravi Eldorado za ovakve skorojovice«. Također prenosimo i vijest pod naslovom »Zbog kriomčarenja nastradala dva života«, koja glasi: »U četvrtak 3. o. mj. ustrijeljeni su po vojničkoj straži u blizini Delova Martin i Bolto Matljak iz Delova. Martin je ostao na mjestu mrtav, dok je Bolto nakon 3 ili 4 dana podlegao ozljedama. Istraga se o tom činu provada, te se konačni rezultat za sad ne može ustanoviti, no kroz cijelu istragu provlači se kao crvena nit riječ kriomčarenje«.

¹² Nadula se majka Austrija, nadula se pa se i raspukla, Podravac, Koprivnica, 26. X. 1918.

¹³ Predradnje za osnutak Odbora Narodnog vijeća u Koprivnici, Podravac, Koprivnica, 26. X. 1918.

¹⁴ Velika pučka skupština u Koprivnici i sastanci u okoli, Podravac, Koprivnica, 3. XI. 1918.

¹⁵ Odbor Narodnog vijeća za Koprivnicu, Podravac, Koprivnica, 3. XI. 1918.

¹⁶ Među brojnim izrazima podrške, karakteristična je brza izjava Jevreja: »Izjava izrael. bogošt. općine u Koprivnici. Broj 132/1918. Koprivnica, 29. X. 1918. Cijenjenom odboru Narodnog vijeća u Koprivnici. Izraelitska bogoštovna općina u Koprivnici čas ti se iz svoje redovite odborske sjednice od 27. listopada o. g. priopćiti odboru Narodnog vijeća u Koprivnici sljedeći zaključak: Oduševljeno pozdravlja ova bogoštovna općina osnutak i rad Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba. Osjećajući se jedno s ostalim dijelovima naroda uložiti će članovi ove općine sve svoje intelektualne, materijalne i fizičke sile da se u potpunom opsegu ostvare uspješni narodni ideali. Tajnik: Spiegler v. r. Predsjednik: Hirschler v. r.« Podravac, Koprivnica, 3. XI. 1918.

¹⁷ Rad Odbora N. V. Koprivnica od 9. studenoga 1918., Podravac, Koprivnica, 10. XI. 1918.

¹⁸ Te su konfrontacije bile popraćene i brojnim žrtvama u izravnim sukobima nezadovoljnog seljaštva s predstavnicima vlasti. Podravac, među ostalim, piše u studenome 1918. i sljedeće: »Uslijed neugodnih vijesti iz Gole, poslano je onamo jedno odjeljenje od 30 momaka, da ondje uspostavi mir i red«. Zeleni kadar je u Prekodravlju bio osobito aktivan. Koprivničke novine pišu i o tragediji u susjednom Međimurju, koje je još bilo pod mađarskom okupacijom: »U Međimurju su mađarski mornari ubijali sve one koji govore hrvatski. Odbor je o svim prispjelim potankostima obavijestio N. V., koje je dijelom shodno odredilo ili još uvijek dnevno određuje. Dužnost je svih poštenih Hrvata da se smjesta jave vojsci, a na obranu našega naroda«. Podravac, Koprivnica, 17. XI. 1918.

¹⁹ Dolazak srpske vojske u Koprivnicu, Podravac, Koprivnica, 17. XI. 1918.

²⁰ Koprivnička stražarska satnija raspuštena, Podravac, Koprivnica, 8. XII. 1918.

²¹ Noćna pucnjava kod Danice, Podravac, Koprivnica, 8. XII. 1918.

²² Podravac, Koprivnica, 8. XII. 1918.

²³ Umorstvo vojnika u Zdali, Podravac, Koprivnica, 10. I. 1919.

²⁴ Evo još dijela navedenog članka: »Dokazujući (predsjedavajući Gruber) neodrživost našeg vladajućeg sustava i obara se na gušenje republikanskog pokreta — gušenje štampe, dosljedno tome protestira i protiv obustave »Do-

ma«. Osuđujući imperijalizam svaki — osuđuje i imperijalizam vlastite države. Prikazuje ideal socijalističke republike... G. Dušan Ožegović odbija od socijalizma prigovor da ruši vjeru u narodu tražeći rastavu crkve od države«. Socijalistička skupština u Koprivnici, Demokrat, Koprivnica, 16. III. 1919.

²⁵ Socijalistička skupština u Peterancu, Demokrat, Koprivnica, 30. III. 1919.

²⁶ »Izašao iz štampe ožujski broj »Plamena«, polumjesečnika za sve kulturne probleme, koji pokrenuše Cesarec i Krleža početkom ove godine«. Ožujski dvobroj »Plamena«, Demokrat, Koprivnica, 6. IV. 1919.

²⁷ Demokrat, Koprivnica, 20. IV. 1919.

²⁸ Jugoslavenski socijalistički kongres, Demokrat, Koprivnica, 4. V. 1919. Pod istim naslovom Demokrat od 20. IV. 1919. donosi i sljedeći tekst: »Jugoslavenski socijalistički kongres koji se imao održati u Brodu — bio je iz dosada nam nepoznatih razloga zabranjen. Povodom jednoglasnog prosvjeda sa strane hrvatskih, srpskih i slovenskih socijalista — vlast je spomenutu zabranu dignula i kongres na Uskr u Beogradu dozvolila. (...) Sinovi — braćo naša — sakupljeni pod crvenim barjakom iz svih krajeva države naše — kao ogranak ogromne i silne svjetske crvene internacionale, dignuti će kako se nadamo na Uskr jednodušno prosvjed protiv svakog tlačenja i progona. Dići će svoj glas u prisuću izaslanika velikih evropskih socijalističkih listova. Taj glas odjeknut će čitavim kulturnim svijetom. Zato moramo priznati da je ovaj kongres događaj od velikog značaja u povijesti Južnih Slavena«.

²⁹ Demokrat, Koprivnica, 24. IV. 1919. godine. U istom broju Demokrat objavljuje i sljedeću vijest: »Odbor social-demokratske stranke u Koprivnici pozivlje sve gg. vlasnike otvorenih lokala da 1. svibnja drže iste zatvorenima i time dokažu solidarnost naprama radništvu«. I uz to još jedan karakteristično intoniran napis za to revolucionarno doba: »Plamen. Izašao je 8. broj Plamena, jedine internacionale revije na Balkanu, koja ispoveda apsolutnu slobodu Umjetničkog Stvaranja i obara sve tradicionalne laži«. Koprivničani su očito pažljivo pratili časopis, koji su uređivali Krleža i Cesarec«.

³⁰ Demokrat, Koprivnica, 11. V. 1919.

³¹ Radnički pokret u Gjekjenju, Demokrat, Koprivnica, 30. III. 1919.

³² Demokrat, Koprivnica, 4. V. 1919. godine. U drugom dijelu članka govori se o strogim kaznama za one koji ne bi nađene letke odmah predali policiji.

³³ Aerodrom je bio na Generalskom i opstojao je samo 1919. godine, Demokrat, Koprivnica, 8. VI. 1919.

³⁴ Demokrat, Koprivnica, 22. VI. 1919.

³⁵ Prema dokumentaciji iz Historijskog arhiva u Varaždinu. Mirko Andreić: Ludbreg — gnijezdo republikanizma i boljševizma, Podravski zbornik, Koprivnica 1978.

³⁶ Kriomčari ubili vojnika; Manija kriomčarenja; Zbog kriomčarenja nastradala dva života; Prebjeglice iz Mađarske — Demokrat, Koprivnica, 13. VII. 1919.

³⁷ Demokrat, Koprivnica, 10. VIII. 1919.

³⁸ Nekoć i sada, Demokrat, Koprivnica, 20. VII. 1919.

³⁹ Strah od boljševizma, Demokrat, Koprivnica, 14. IX. 1919.

⁴⁰ Demokrat, Koprivnica, 21. III. 1920.

⁴¹ Skupština demokratske stranke u Novomgradu, Demokrat, Koprivnica, 22. VI. 1919.

⁴² Među ostalim takvim vijestima o nemirima seljaka, Demokrat donosi 7. XII. 1919. i sljedeći izvještaj: »Ivanec kod Koprivnice. U četvrtak u noći skupilo se je nekoliko stotina seljaka i jednostavno su uhapsili bilježnika i blagajnika, te ih zatvorili. Jednom od tih zatvorenika uspjelo je iz zatvora utedi. Pozvao je u pomoć vojničstvo, te je sada on dao uhapsiti sve kolovođe i otpremiti kr. kot. sudu u Ludbreg«.

⁴³ Nakon obavljenih gradskih izbora, Demokrat, Koprivnica, 21. III. 1920.

⁴⁴ Demokrat, Koprivnica, 21. XI. 1920.